

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

ha- Boneh

Lemberg, Shanah 1 (1904) ; damit Erscheinen eingestellt

ליח תשא.

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12870](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12870)

בצביטה תוחב ונועץ שם אצבעותיו עד תהום עמוקה תחת —
ועוד בה שלישיה שיש בביהכ"נ כותל מערבי ומזרחי, לולא כן
היה הבא שמה הולך קדימה לפניו ופוסח על ראשי העם עד
אפס מקום, והיוצא לאחוריו מתפלת ש"ע נסוג ונזור לאין קצה
גבול וסוף — והמערכה הרביעית שיש רבים עתה מתפללים
בנוסה ספרד בקלוזי ומתנהגים בחסידות ועכ"פ הבושת תעצור
בעד עבירה בגלוי, לולא הם אזי הי' כבר הפרוץ מרובה על
העומד, פג טעם מנהג גדר וסיג, מקרא שמים עבר כמים,
היהדות הישנה הנאמנה הלפה כעננה והודה פנה, ותושיה נדחה
מפני הדש, העשוי לבלי דת אשר לא כדת!

אשת חיל. *

תרגום מאת: יצחק שענבלום.

א.

בעיר לייפניק בבוחם חי לפני מאה שנים בערך איש הנודע בתמימתו וצדקתו
ושמעון יעסעל שמו. הוא היה אב למשפחה עניה ובועת אפו עבד להוציא מטרכלתו
הקטנה די פרנסת אשתו וששה בנים. אבל העסק הזה לא הספיק לו די צרכיו.
החוסר והעוני היו אורחים ידועים בביתו. אולם מעולם לא היה עוד מצבו כה ברע
כמו עתה. זאת היה קרוב לימי החנוכה. בחוץ שרר קור גדול ובני משפחתו ישבו
לפני עלות השחר בהחדר האירוסובק קפואים רואנים ודעבים; הם לא ידעו איפה
לקחת את הכסף הנחוץ להחיות את נפשם יום אחד. בלב עצב ונונה לקח האב את
השק הריק, שמהו על כתיפיו ויצא החוצה לבקש לחם. ¶

„חכו בני במתון, אקוה כי עד מהרה אוכל לשוב אליכם ולהביא לכם מעט
אוכל, איך שיהיה, אף אם אשכור היום רק מעט אמחר לשוב בערב להדלקת
נרות החנוכה.“

„ישלח די לך את אליהו הנביא שיעזור לנו“ — קראה אשתו אשת-החיל —
כמו שהושיע לאיש החסיד שבין לילה אחד בנה בעדו ארסון נפלא. יברכה די
וישמך יאר די פניו אליך ויחונך ישא די פניו אליך וישם לך שלום.“

אחרי כן שבה האם הדואגת הלבישה את שני בניה הבכורים שילכו להתפלל
לבית-המדרש את תפלת-שחרית, וארכעה בניה הקטנים שכבו עוד על מטתם ונמו את
שנתם. אשת-החיל החרדה לקחה את סדר-התפלה בידה והתפללה תפלת-שחרית
מעמקי לבה המלא בטחון לדי. הוא לא נמרה עוד את תפלתה כאשר שב האיש
במהירות ובשמחה הביתה.

(*) הספור הזה נוגע קצת לקורות חיי רבנו הגאון רשכבה"ג מוה"י ברוך
פרענקיל זצ"ל בע"ס „ברוך טעם“, ועטרת חכמים.

„משאלותך נמלאה אשתי היקרה, עוד מהר מאשר חשבנו. כאשר עזבתי את החובי-יהודים ללכת אל השוק עברה לפני ענלת ביהודואר. השמש טרם יצאה על פני האדמה, ואני רואה איך דלת ענלת ביהודואר נפתחה ושני צדורות נפלו ארצה. הראשון היה גדול והשני קטן. את הקטן שמתו בשקי קראתי לעגלון ביהודואר היעמער — שהוא מכירו מכבר — שיעמוד מסרתי לו צדור אחד ומחרתי הביתה עם הצדור השני. התדע, אשתי מה כתוב על הצדור? בו מונחים שלשים אלף כסף!“

„למה איפוא הכאת את צדורי-הכסף הביתה ולא השבתיו תכף להעגלון?“
 „כאחת הפתיות תדבריו! למה? יען כי חסרו לחם ועצים אנחנו. עתה רחקה כבר כל האנה מאתנו, כי משאלותך שאליהו הנביא יחיש לעזרתנו נמלאה כה מהר.“
 „האם יצאת מדעתך? משאלותי נמלאה? אני הלא לא שאלתי מעולם שתארח אל חברת ננכים, ואנה תזכיר עוד בהחטא הזה את שם אליהו הנביא? שמעון, הלא נחפזת לאיש אחר.“

„הלא אין את נפשי לטמון את הכסף. אני חפץ לקנות רק את הדברים הנחוצים לי ביותר; ואקח ממנו רק איזה מאת כסף לבונן לי עסק הנון וכאשר ישלח ה' ברכה במעשי ידוי אשיב את הכסף הזה.“

„אל תדבר מדרכת ד' בנשימה אחת שבה תחפז לשר את רעתך. האם יצאו אני או אתה מדעתנו? האתה הוא האיש הירא והנאמן שמעון יעסעעל, אשר כל בני קהלתנו יזכרו ויסלאו את פיהם תהלתו? האם היית לאיש אחר? השב תכף את הכסף, ואם לא תחפז ללכת בעצמך תן לי את הכסף ואשאהו אל ביהודואר.“

„אשתי היקרה, את היא אשרי, יקרה את לי מפו ומפנינו, אבל איפה נקח לחם ועצים בעד בנינו הרעבים והקפואים? ושמן להדליק נרות-החנוכה? האמיני לי, כי זאת היא אצבע אלקים שבה מהר נתעשרנו וכו' — —“

„מה?“ שמעה אותו אשת-החיל בדבריו „נתעשרנו?“ איזהו עשיר, אמרו חז"ל השמח בחלקו. האם נוכל לעולם להיות שבעי-רצון ושמחים בהעושר הזה? איך יערב לאכנו לקנות לחם ובגדים בעד כסף גנוב בלי שתודיד אותי הבושה דומה, ובלוי לחשוב כי כל האנשים מורים עלי באצבעותיהם? שמעון, מהר להשיב את הכסף טרם ישבו בנינו מתפלת-השחרית הביתה, כי לוא יודע להם שהוריהם הם אנשי בליעל, ידדתי חיים שאולה מפני הבושה. שמעון השב את הכסף!“

„את הכסף לא אוכל ואי-אפשר לי להשיב כי עד מהרה היו מביאים אותי אל המשמר. גם עתה לא אדע אל נכון אם לא ישמני בהמאסר ואם לא יבואו השוטרים לקחת אותי. אם יגלו על ביהודואר את חסרון הכסף הזה ימתחו תכף את קו החשד עלי, או בקרת תהיה לי, ויברקו את בתי על כן עלי להסתיר את הכסף על מקום בטוח.“

בדברו המלים האלה, העתיק ארון גדול וכבד מן הקיר, הרים בידו קרש-הרצפה אחד אשר לא היה קבוע היטב וישם את הצדור תחתיו, ויכסהו במעט חול החזיק את הקרש והעמיד את הארון על מקומו. כאשר הביא כבר את אוצרו אל מקום בטוח הוקל לו מעט. הוא שאף רוח אל קרבו והוסיף לדבר:

„ישום איש לא ראה כי שמתו את הצדור בשקו ושום איש לא יבקשהו וגם לא ימצאהו על המקום הזה. ואם אמנם ישימו אותי בכלא על איזה זמן, אולם בעד

נחת
לולא בן
העם עד
אין קצה
תפללים
תעצור
זבה על
כמים,
הנדרחה

ווצדקתו
מסרכלתו
דיו צרכיו.
כה ברע
חתו ישבו
דעו איפה
האב את

לכם מעט
להרלקת

חיל —
ברכך ה'

להתפלל
ונמו את
ת-שחרית
וב האיש

ה' ברוך

שלשים אלף כסף כדאי הוא דבר כזה. ובאשר כי אין ראיות ברורות ומופתים חותכים המוכיחים את עוני, יוציאני חפשי, ואז נוכל ליהנות במנוחה ובשלום מאוצרנו."

"מהאוצר? האם תדבר מהגנבה מהעון? אני לא אקח שום חלק ממנו, כן, אני בעצמי אודיע זאת על ביהודואר אם לא תשיב את הכסף."

"את לא תעשו כזאת, ולא תביאי שואה על בעלך. הרנעי נא וחומי. אם גם עשיתי את מעשי שלא בצדק, אין את אחראית בעדו. שערי נא בנפשך אם לא ספרתי לך מכל זה אף מלה אחת והבאתי את הכסף הביתה. האם לא הוית מקבלת אותו בלי שום טענה ומענה ותקני בעדו לחם ועצים ושמן?"

"שמעון, הוית לאיש אחר מאשר הוית כל ימי חיך וגם מאשר הוית גם לפני הצי-שעה, אם תדבר דברים כאלה. כמה גדולים דברי חזיל אשר קראתי זה לא כבר בספר, "שמחת הנפש", עניות מעבירין את האדם על העתו ועל דעת קונו."

עתה תתרגו יעססעל מעט ובקול רועד מחמה ורוגו נתן על אשתו בקולו:

"אין חכמת האשה אלא בפלך אמרו גם כן חזיל, והצדק אתם. מה כפוי-הטובה את ותחפצי להכביר עלינו בדבריך עוד יותר את משא החיים הרובץ עלינו הכבד גם בלי זה. תחת לקבלנו בזרועות פתוחות ולהודות לי, עוד תוליכי עלי אימים כי תלשיני עלי. בעד מי עשיתי את מה שעשיתי? בעד עצמי באמת לא! בעבורך ובעבור בנינו העניים עשיתי זאת ועתה תבואי עוד עם הקנתור ואהבתך את המדנים להראות את צדקתך הנפרזה לבעבור הרעימני ולהרגיז מנוחתי."

"שמעון יקירי, זה עשר שנים כי קשורים אנחנו זה בזה בחבלי-הנשואין. האם בכל משך העת הזאת נפל איזה ריב בינינו? סבלנו ביחד ימים רעים, עתים קשות ודאגות כבדות ומעיקות האם היה אחד מאתנו קנתרן ואוהב-מדנים? אבל אתה הבאת כעת עם ההון שעשית בלא-צדק גם ריב ומצה אל ביתנו השלו והשקט, תצעק ותכעוס בקול רם עד כי בנינו הקטנים הקיצו משנתם ותקרא לי אשה כפוי-טובה? האם לא תראה ותכיר את השואה שהבאת עלינו? שמעון, השב את הכסף. די יוכל לעזור לנו באופן אחר, ולמה איפוא תולך בדרך לא ישר?"

המלים האלה הסמו עד מהרה את הקרה שהיה נטוי על לב יעססעל. רמעות נראה בעיניו, הוא קרב אל אשתו אחו בידה הימנית הפשוטה ובאנחה בטא את המלים:

"צדקת ממני רחל, סלחי לי, אם הראנה בערך ובעד בנינו העניים יכלה להתעות אותי ולהוליכני שולל ללכת בדרך כזו, לנגוב ולדבר אתך קשות. יש את נפשי לתקן את המעוות, אולם אם אשוב את הכסף הלא ישימו אותי בכלא על שנים רבות. ואם כן עוצי עצה מה עלי לעשות?"

"הרחק את הגנבה מביתנו, והמקום יראה לך דרך טובה ללכת בה," הבא לטהר מסעיין לו" אמרו חזיל.

כאשר מהר יעססעל לקום ממקומו להעתיק את הארון ולקחת את הצרור מן המקום ששם הצפינו, שבו שני בניו מתפלתי-השחרית פתחו את הדלת ואהריהם הענלון שני שוטרים ופקיד ביהודואר גבוה.

"הזה הוא הרוכל יעססעל," שאל ראש ביהודואר את הענלון" אשר תאמר עליו שהוא הודיע לך כי מנעול הענלה נשבר וכי נפלו איזה צרות ארצה?"

„כן, אדוני הראש זה הוא יעססעל, אותו מכיר כל ילד קטן בעירנו; הוא איש תמים וצדיק והוא בטח יתן עדותו עלי כי הנני נקי, ולא אוכל לחלוטין לדעת מאומה מצרור הכסף הנשלח לבורוויים“.

„ספר נא אדוני יעססעל גופא דעובדא היכי הוי“. אמר ראש ביהרואר.
יעססעל ספר את כל המאורע, שאנחנו יודעים אותו כבר, רק מהצרור עם השלשים אלף כסף לא הזכיר אף מלה אחת.

„ואתה אדוני, שנה אחריו הראש“ ראית איפוא איך ננדע הבריה הנמשך לאורך עגלת ביהרואר, ואיך הצרורות נפלו ארצה. קראת למר ריעמער שיעמוד, הרימות את הצרור ונתתיו לו. הלא כן הוא?

„כן הוא כל המעשה. אבל אני ראיתי כי רק צרור אחד נפל מהעגלה ואותו מסרתי תיכף למר ריעמער.“

„אבל בכל זאת זה הוא דבר נפלא. אם ראית איך הבריה ננדע, הלא לפני זה אי-אפשר היה שיפול איזה צרור מהעגלה, ואם הודעת זאת תיכף למר ריעמער הלא לא נפל שום צרור גם אחרי זה. אתה הרימות את הצרור הנשלח לענער ומסרתיו למר ריעמער. אולם עוד צרור אחד חסר שבו היו רצופים שטרויערך בסך שלשים אלף כסף. האם לא תדע מאומה אודותיו?“

„יעססעל לא יכל להצלחתו לענות מאומה כי העגלון החל בכל פעם מחדש להוכיח את צדקתו וישרת-לבו, ולהצדיק את יעססעל, עד כי אחד השוטרים שאל את יעססעל:

„הלא כפי שתספר בעצמך יצאת היום בבקר למסחרך, ולמה איפוא מהרת הביתה?“

„אנכי שבתי במכוון הביתה לספר לאשתי את המקרה שקרה לי עם ריעמער ועגלת ביהרואר, ואמרת עתה לצאת“.

„הם...“, אמר השוטר השני „בכל זאת נפלאה היא בעיני. הלא אין המאורע הזה כה נכבד לאשתך עד כי מהרת לשוב הביתה ולספר לה אודותיו. ומה זה איפוא קנה לך כי אצת אדוני לביתך?“

השוטרים התחילו מסתכלים זה בזה ומבטי עיניהם נפגשו ויאמרו אחרי כן בקול רם:

„עלינו לבדוק את הבית. אל יהיו שום איש לזיו מן המקום שעליו הוא עומד ומי שימרה את פינו יאסר תיכף“.

הם החלו לבדוק ראשית-כל את שקו של יעססעל. לוא אחרו הפקידים לבא אחרי שלשה דקים או היו מוצאים את הצרור בשקו. עתה בדקו את יעססעל ואשתו, חפשו בהכרים והמטות, פתחו את כל הארנונים והארונות, בקשו למעלה ולמטה, בחדר-הבישול, בהמרתף ובהאוסס. אבל בשום מקום לא גלו את עקבות הנגבה. גם את הארון הכבד העתיקו מן הקיר, ובאשר לא מצאו מאומה תחתיו העמידוהו על מקומו. הבריקה לא משכה שום תוצאות אחריה. בכל עת הבריקה הסב יעססעל את עינו מאשתו, הוא ירא פן יענו מבטיו על הטאו.

אבל כאשר אמר אחד השוטרים אל יעססעל: בשם החק הנך אסור, ואבקשך ללכת מיד אחרי. הוציאה האשה האמללה צעקה גדולה ומרה, אשר הרעישה גם את לב שליחי בית המשפט.

„אבל מה תחפוץ אדוני, מהאיש העני הזה, החל העגלון להתחנן? הלא לא יכול לאמור כי נתן לי את הצרור אם גם לא ראה אותו. תחת להודות לו על אשר הודיע לי את האסון שקרה וכלאו אותו בהמאסר. זה הוא משפט נאה.“

„דום“ נתן עליו הראש בקולו „ואם לא אז תובא גם אתה עם לשונך הרעה אל הכלא“.

ואל האשה האמללה אשר זרם דמעות נזל מעיניה אמר הפקיד בקול משתתף בצערה:

„אל תוסיפי לחשוב אודות זה, ובל יפול לבבך. בעלך יובא רק אל הכפה וזאת אין דבר כה רע. אם באמת חפץ מפשע הנחו ולא היתה ידו במעל הזה אז עד מהרה תצא כאור צדקתו, והוא יהיה חפשי לנפשו, אולם אם אשם הוא או אמנם לא יוטב לו. אולם אנחנו מקוים כי הכל יגמר בכי טוב.“

„יעסעל הוא כה חפץ מפשע כמוני, צעק העגלון“ ולמה לא יאסרו גם אותי, רק את האיש הצדיק והעני אשר השיב לי תיכף את הצרור אשר מצאו? אם ירע המלך למצער מה הם עושים בשמו? זה הוא —“

„אם תוציא עוד מלה אחת מפיך גם עתה תאסר“ נתנו עליו השוטרים בקולם, ועתה גש הלאה!“

„האם מותר לי לפחות לקחת פרידה מאשתי“ שאל יעסעל.

„זאת מותר לך“, אולם מהר והחש את מעשך, כי יחכו עלינו באימתנות, וכי זה שתי שעות שבאנו הנה“.

עתה קרב יעסעל אל אשתו הבוכה ולחש לה אל אונה:

„תודה לך. על ירך שבה רוחי אלי ותוליך אותי בדרך הישר. התישבי נא באיזה אופן להשיב את הכסף לביהודאר בלי להזיק לנו ואם לא תרעי מה לעשות, ספרי להרב הכל ושאלי אותו לעצתו“.

יותר לא יכל יעסעל לאמור אל אשתו העוובה. שני השוטרים העמידו אותו באמצע ראש ביהודאר והעגלון אחריהם ובה עברו את החוב היהודים ללכת אל המאסר.

ב.

בכל רחוב היהודים הגדול עורר המאורע הזה התרנוות נמרצה ולא היה שום איש אשר חשב כי יעסעל הוא אשם. הם החליטו כי הוא רק קרבן בעד צדקתו וכי היא היתה בעוכריו, ועל ידה מתחו קו החשד על איש תמים וחרון במלאכתו, על כן השתתפו כולם בצערה של המשפחה האמללה. אנשים רבים באו אל האשה המדוכאה והרצוצה, ורק עתה נגלו לעיניהם כל עניה ולחצה. כולם השתדלו להסיר ממנה כל צער המחסור והעוני ולהושיע לה ברוב או מעט. זה הביא עצים וזה בא בצרכי המזון ובכסף, וכאשר נטו צללי ערב והלילה בא הפיצו נרות החנוכה המתנוצצות מהבית הנמוך החוצה אור מפיך שמחה וניל, כמו בית אחד העשירים. כל אחד התאמץ להשכיח מלב האמללים את כל מצבם הרע, וחפצם הצליח כנראה בידם. בשעה מאוחרת בלילה עזבו האנשים אשר באו לבקרה את ביתה העני. האשה רחל יעסעל נשארה עתה בפעם הראשונה בודדה, מהשעה שבה קרה המקרה המרעיש והמכהיל. בפעם הראשונה מצאה עתה עת ומנוחה להתכונן במקרי היום הזה. אולם אי אפשר היה לה להביא סדר ומשטר בהערבוביא של המאורעות שבאו עליה כסער זועף.

. . . היום בבוקר לפני עלות-השחר לא ידעה מוצא לכסף לקנות לחם ועצים בעדה ובעד בניה, וחשבה בעצמת יאושה כי אין אדם כה אומלל ועזוב על כל פני האדמה כמוה ובניה הרעבים והקפואים. עתה היה לה כבר הכל לרוב, וככל זאת היתה עתה יותר אומללה מאשר בעת שחסר לה אף לחם צר ומים לחץ. היום בבקר היו עוד עניים ותמימים, ואחרי חצויה שעה היו כבר בעלי הון גדול של שלשים אלף כסף אבל עם זה היה בעלה לנגב ורמאי. שמעון שלה הוא נגב? לא! הלא הוא בעלת-השובה, הוא התחרט תיכף על מעשהו אשר עשה בלי מועצות וישוב-הדעת. כל אנשי העיר אומרים עליו כי הוא איש צדיק ותמים. . . ודי שענש אותו תיכף על רשעו בעונש קשה כזה, קבל את תשובתו ויסלה לו כמו שהיא בעצמה סלחה ומחלה לו. אולם שם תחת הרצפה היה צפון הסוד הטמיר, רק קרש דק מבדיל בינה ובין הכסף, רק קרש דק מכסה עול בעלה. . . לוא ידעו ברחובי-היהודים מה נסתר תחת הרצפה הזאת, האם גם אז היו שמים את לבם אליה והיו עוזרים לה? ועם בעלה האסיר מה יהיה? . . . מה תוכל לעשות להושיע לו? התחזור את הכסף? החזרת הכסף היתה מביאה בכנפיה עונש קשה-להאסר על כמה שנים-לבעלה העני המכלכל ומפרנס את משפחתו, וגם היתה מעירה תעוב ושאט נפש של כל בני-הקהלה לבעלה האומלל! או האם תסתירה? מעשה כזה דומה הוא כאילו לקחה חלק בהמעל הזה, מה שנפשה תבחול ותמאוס, ואם יבואו עוד הפעם לבדוק את ביתה, מי זה לידה יתקע כי משוטרים הפקחים לא ימצאו את הנגבה? . . .

אחרי כן עפו מחשבותיה אל אישה האסור כנגב, לא נגב לא היה! כבר חדל להיות נגב! הלא התחרט על מעשהו וכבר נענש על חטאו, בכל ימי חייו שום דבר שום נסיון לא היה יכול להטותו כמלא השערה מדרך הישר, ועתה הוא כלוא בלי מאכל ומשתה, כי בהיותו יהודי אסור לו לאכול את מזון-האסורים וגם לא יכל להדליק היום בערב את נרות-החנוכה, ואנחנו אוכלים ושותים פה בהרחבת-הדעת והנגבה נסתרה תחת קרש הרצפה — — —

בהמון מחשבות כאלה שכבה אשת-החיל על מטתה בלי יכול לסגור את שמורות עיניה, בעת שנשימת ונחרת בניה השבעים העירו כי מהם לא שללו מקרי היום את שנתם הערבה, וכאשר החל השחר לעלות נאחזה בחבלי שנה ונפשה הנדכאה רקמה חזיונות וחלומות מעציבים ומדאיבים, עד כי בצעקה גדולה נתעורה משנתה והקיצה את בניה הקטנים.

היום בא, עוד בשעה מוקדמת בבקר באו שני פרנסים והודיעו להאשה האמללה, כי מצד הקהלה יעשה כל מה שאפשר להוציא עד מהרה כאור את צדקת אישה: הקהלה מחויבת לעשות כזאת לא רק בעדה אשת שמעון יעסמל, רק גם בעד עצמה, כתם ועון כזה לא יאה הוא שירבוץ על הקהלה, והיא תוכל להיות שלה ושקטה ואין לה לדאוג לאישה.

איזו שעות אחרי כן עבר מכריו אחד את חוצות לייפניק וכירו פעמון גדול המשמיע את קולו למרחוק, והכריו כי ננגב מביהרואר צרור אהר שבו היו רצופים שטרי-ערך בסך שלשים אלף כסף, ומי שישוב לביהרואר את הצרור הזה יקבל שכר חמש מאות כסף.

בשכר הימים היה סך כזה עצום ורב מאד, ואפשר לשער איך כל האנשים למגדול ועד קטן בתוך ומחוץ לרחובי-היהודים השתדלו בכל מאמצי כחם לגלות את

אשת חיל

עקבות הצרור. ימים מספר היה רק המקרה הזה לשיחה בפי כל הבריות בלויפנוק אבל כל העמל והעבודה — ללא הועיל.

ביום השני אחרי שנאמר יעססעל הובא לפני השופט, אולם בכל הדרושה והחקירה שנמשכו איוו שעות לא עלתה בידו להרים את הצעיף המכסה את הרז הזה. כה עברו שני שבועות, ולרחל יעססעל נדמו לשנים תמימות, היא לא הקשיבה בכל משך העת הזאת שום מלה של חשד על אישה. אדרבה, כל האנשים השתדלו להרגיע את רוח האשה האמללה הזאת, כי תצא כאור צדקת אישה, והראו לה אותות ורגשות השתתפות אמיתית. אולם במצב־נפשה הנוכחי, העציבה כל מלה של השתתפות ורחמנות עוד יותר את רוחה הפצוע והנענה. היא דמתה בנפשה כי היא מועלת וחוננת, אשר אם נודעה גופא דעובדא לאנשי־הקהלה היו כולם פונים את פניהם ממנה בשאט־נפש.

עתה כבר בשל כה סבלה לנשוא את הלחץ המציק הזה. לה נחוץ היה איוו איש לשפוך את שיחה לפניו, ואל מי מהאנשים תפנה לגלות את סודה אם לא אל הרב שאותו הזכיר גם אישה בהפרדו ממנה?

במשך שני שבועות נלחמה ביום ובלילה עם הרעיון הזה, בלי יכול לגמור בדעתה מה לעשות. אמנם היא היתה בוסחת בחכמת ואמון הרב, אולם זה היה הדבר שעצר אותה מלכת אליו. היא ידעה כי הרב חשב תמיד את בעלה לאיש צדיק תמים; והיא, אשתו תלך לחלל את כבודו ולעולל בעפר קרנו לפני הרב? אבל עליה היה לעשות את הצעד הזה ומה גם כי אישה בעצמו הפין כזאת.

רחל יעססעל לא היתה רק אשת חיל טובה וחרדה כי גם בעלת מבט זך וחד ושכל חרוף וממורט, ובירה היה לחרור אל תוך הענינים הכי־סבוכים. היא נמרה בדעתה לספר להרב את כל אשר קרה בלי להעלים ממנו אף הדבר קל־הערך ביותר, "לבקש אותו שיורה לה דין־תורה: אם מחויבה להשיב את הכסף גם אם יענש בעלה להאסר בכלא שנים רבות, או תכריע הצלת אישה החלש הזן ומפרנס את בניה את קף היושר והצדק. את הצרור חפצה בכל אופן למסור בידו הרב, היא לא יכלה עוד לשאת להשכין באהלה עולה.

אחרי כן החלה לפקפק אם לא תזיק בזה לבעלה תחת להיטיב לו. אם ישוב הרב את הצרור לביהודואר הלא עליו — מובן מאליו — להגיד ממי קבלהו, האם לא טוב היה גם בעד הרב אם קבל את הכסף בלי לדעת בעצמו ממי, למען יוכל אחרי כן לאמור או — אם ידרשו זאת ממנו — גם לשבוע בצדק ובאמונה כי הוא אינו יודע מי נתן לו את הצרור.

המחשבה הזאת מצאה חן בעיניה. ביום החמשה עשר לאסירת בעלה בבקר השכם לפני עלות השחר כבתה את הנר שהיה דולק, הרימה את קרש־הרצפה, לקחה את הכסף הצפון ממקומו, ועטפה אותו במטפחת אשר הניחה למראשותיה והעמידה את הארון על מקומו. לפני הצהרים שמה את הצרור מתחת לסינורה וכוננה את צעדיה ישר אל בית הרב.

כאשר הניעה אל חדר הלמוד החל לבה לרפוק בחוקה עד כי באזנים קשובות התאמצה להבחין בין קולות הנערים הלומדים אצל הרב, אשר השמיעו קול שאון והמולה. כעת היה זמן לסוד ה"שעור" שבו לקחו חבל כעשרים נערים. בלי לרפוק, פתחה מעט את הדלת כפי שהיה נחוץ להשליך את הצרור החרדה, סגרה תיכף את הדלת ומרהה החוצה ושם נעלמה אחרי רגעים אחדים בין הסון האנשים הבאים ושבים.

שום איש לא ראה אותה. רק איזה תלמידים שישבו קרוב להפתח שמעו כי הדלת נפתחה וראו כי איזה חפץ השלך החדרה בלי לדעת מה מונח בהמטפחת ומי השליכה. אם היתה נופלת, תחת צרור קטן כזה, קורה גדולה אחת מהספון החדרה לא היה שום איש פונה את לבו לזה בעת-הלמוד. יותר מחצי שעה היה הצרור מונח על הרצפה, וכאשר נגמר השעור, הרים אחד הנערים את המטפחת ונתן אותה להרב באמרו כי היא השלכה החדרה בעת הלמוד. הרב נגש אל החלון ופתח את הצרור בעת שתלמידיו עזבו את ביתו. אבל כאשר קרא את הכתוב על הצרור נרעש ונרתע לאחוריו. על הצרור היה כתוב: „אל הארון ערנסט ראדעריך בבורווייס: בו רצופים שטרייךך בסך שלשים אלף כסף“.

שם הרב אשר כהן בעת הזאת פאר בלייפניק היה תאומים-פרענקיל* הנודע לתהלה בתכונת נפשו הזכה חכמתו העמוקה וצדקתו ואמונתו הטהורה.

הרעיון כי הוא אוהו עתה בידו חפץ שעורר התרגזות והסתערות עצומה בהעיר הסב לו רעדה קלה, והדריכהו בעת מנוחה, אשר לא עזבתהו אף בעתים היותר רעות בכל ומי חיוו. אולם התרגזותו היתה רק עדי רגע. אחרי רגעים אחדים שבה רוחו וזכות שכלו אליו, אשר באמצעותן היה יכול להבחין ולשפוט אף על הענינים הסבוכים והאחוזים ביותר.

החותמות של הצרור אשר נסה בזהירות היו שלמים. בעת הזמסה חשב והתבונן מי היה יכול להשליך אל תוך הדרו את הצרור הזה ושת עצות בנפשו מה עליו לעשות.

„אם כן“ החל לדבר בקול שפל אל נפשו „איש אחד מקהלתנו הוא הנגב. מי האמין כזאת! או האם הנגב הוא נוצרי, אשר יפחוד כי יגלו את עקבותיו והשליך את הצרור הזה אל תוך ביתו, להרחיק ממנו כל שמץ חשד? עליו לספר זאת בהכרח. להאשה יעססעל, כדי שתדע כי הנגב נמצאה וכי יצא אישה עד מהרה חפשי מהכלא. או האם יעססעל הוא הנגב ואשתו השליכה אל ביתו את הצרור? לא, זאת הוא אי-אפשר! אבל אם היא עשתה זאת, אז הנה אשה חכמה, וגם לי הטיבה כי אינני יודע כעת ברור מי עשה זאת, ואוכל בצדק להחליט כי לא ארע מי נתן לי את הצרור הזה. שמעון יעססעל בטח לא עשה כזאת, כי הוא יושב תחת המנעול והברוח“.

בדברו את הדברים האלה הניח הרב את הצרור אל הארון ושם את המפתחות בצלחתו. תפוש ברוב שרעפיו צעד בחדרה אנה ואנה ולא יכל לגמור בדעתו מה לעשות. אם ישוב את הנגב אל בית-המשפט, או יתן ידים לחשוד בגלוי כי איש אחד מקהלתי עשה את התועבה הזאת, ואז לא רק שלא היו מוציאים את יעססעל מהמאסר כי עוד עצרוהו שמה עד העת שימצאו את הנגב האמיתי. ועתה היתה עת לעשות! מי יודע אם לא השליך איזה רמאי ערום את הצרור לביתו, והלך והלשי עליו כי הנגב נמצאה תחת ידו, וכי ילכו לבדוק את ביתו וימצאוהו?

האמונה באפשרות עלולה כזאת המריצה את הרב שיקח את הצרור מהארון ויעטפהו ויניחהו על המקום שעליו היה מונח מקודם. אם יבואו השוטרים באמת לבדוק את ביתו וימצאו את החפץ המבוקש על הרצפה סמוך להדלת, או בהכרח

* הוא הרב הנאון המפורסם מוה' ברוך תאומים-פרענקיל בעהמ"ס ברוך טעם, ועטרת חכמים.

זוכה לדעת כי האיש אשר באופן לא צדק בא איזה חפץ בידו לא ינחמו בנלוי על המקום הזה.

אבל כאשר הניח את הצרור המלא־תעלומות על הרצפה, משך עליו, בהלכו הנה והנה בחדרו, בלי־חשך את עיניו, והרגיש כי מנוחת־נפשו לא תשוב אליו אם ישאר בחדרו לשית עצות בנפשו באיך־מפריע בדת מה לעשות עם הצרור הזה. הוא לקח את מקלו וכבועו סגר את דלת חדרו אחריו, ועבר את העיר ללכת אל המרחב לחשוב שם את מחשבותיו באין מפריע.

ג.

בהעת הזאת לא ידעו עוד הרבה בני־אדם מאומה מנחיצת התנועה והאוויר הוד־המצוה על כל איש אשר רוב עתותיו יעברו עליו בישובו על כסאו, ללכת בכל יום ויום לשאוף רוח צח — כמו בימנו אלה. אולם אף בעל־הדמיון הכי־לוחט ועשיר לא היה יכול לתאר לעצמו: רב ההולך לשיח בימי־החול. מי שראה את הרב עובר בחוצות העיר חשב שהוא עושה את דרכו לרגלי עסקי־הקהל. מחוץ לעיר לא פגש איש שטוילו יקשה בעיניו.

באין משכית ומפריע חשב פה את מחשבותיו: אולם שכלו החד והחרוף עזבוהו עתה ולא יכל למצוא מוצא ממבוכתו. אבל בצעדו כעת על דרך מעוקל ראה ממרחק בוסר אחד המתקרב אליו. זה היה ראש בית־הגזורים הנודע ריינהאלד. בראותו אותו חלף רעיון אחד בכרך במוחו, עתה מצא את הדרך לצאת בה למרחב.

„א: אמר אליו הכומר הטוב, „זה הוא אמנם חזון יקר אשר בכואי הביתה ארשום אותו ברשימת מקרי היום. אתה אדוני תלך לשוח? אני חושב כי בכל העשרים שנה שהנני מכיר אותך לא קרה עוד מקרה כזה.“

„צדקת אדוני, אבל באמת עובדא שאין חזיונה נפרץ בארץ המרוצתנו לעשות בואת. אנכי עוסק כעת בשאלה נכבדה ולא אכיר שום איש שיוכל לפתרה לי באופן יותר טוב ממך, אדוני.“

„לצון תחמוד לך, אדוני. הלא חכמתך נודעה בשערים לתהלה, ואיוו שאלה יכולתי איפא לפתור יותר טוב ממך?“

„השאלה שאני עוסק בה היא שאלה דתית, במקצו זה ידיעותי מועטות מאד, ואתה אדוני הנך בקי נפלא בו.“

„מאד משתוקק אנכי לדעת מה היא השאלה. הלא לא תחפוץ להסיר את רתך אדוני?“

„לא ולא! אבל חפצתי להתנודה לפניך, ואשאל את פיך אם אפשר ליהודי בכלל להתנודה לפניך?“

„הלא לא תלעז לי אתה אדוני תחפוץ להתנודה לפני?“

„אני אוכיח לך, אדוני שלא אחמוד לי לצון, האם תתן לי אדוני להתנודה לפניך?“

„כן, ולמה לא?“

„האם יוכל היהודי לבטוח כך שתנהוג קדושה בסודות־זוודיו כמו באחד מבני־דתך?“

„תוכל לבטוח בי בטחון גמור, על חברתי!“

„זאת לא נחוץ לי, הדריך אדוני נאמנים לי כמעט כשבועה, ומה עלי לעשות להתורה עד מהרה לפניך?“

„אנכי אלך מחר בבקר בשעה מוקדמת אל בית-תפלתנו, אז עליך לבא אלי ולשבת על כסא-הוודוי, והשאר יעשה בנקל.“

„אבל הלא תבין אדוני לרעי, כי בהמשמת העמוסה על שכמי אי-אפשר לי לעשות כזאת. מה היו אומרים בני-קהלתי, אם היו רואים את רבם הולך בבקר אל בית-תפלתכם להתורה שם? האם אפשר הוא, אדוני, שאתורה מחוץ לבית-תפלתכם כמו למשל בביתך הפרטי?“

„במקרים היוצאים מן הכלל מותר לעשות כזאת, ובאשר גם זה הוא מקרה מיוחד לא אפקפק למלאות את בקשתך.“

„ואם לא תשפיע המסכה, כי אתורה בביתך הפרטי, לרע על נהיגת-הקדושה בסודות-הוודוי?“

„לא, אף ההשפעה הכי קטנה, ובראותי כי מאד משתוקק הנך לדבר עמי ורוח לבך, על כן אחכה עליך היום בשעה השתים אחר הצהרים. ועתה חיה בשלום!“

דברנו הדברים האלה הושיט הכומר הטוב את ידו להרב להפרד ממנו והלך העירה, בעת אשר הרב טייל עוד רגעים אחדים ואחרי כן שב הביתה.

בשעה השתים אחר הצהרים בא הרב אל מעון הכומר ונתקבל ממנו בסבר פנים יפות.

„אני מתחיל תיכף להתורה“ אמר הרב, „הנני מוסר לך, אדוני, את הצרור הזה אשר השלך היום לפני הצהרים בעת למדי שעור-התלמוד עם תלמידי אל חדרו בלי להעת מי עשה כזאת. בהצרור הזה רצופים שלשים אלף כסף. הוא נגבט מביהודואר זה לא כבה, ואבקשך שתאכה להשיבו אל בית-המשפט.“

בתמהון לקח הכומר את הצרור אל ידו בחן ונסה את החותמות ובמצאו אותם שלמים אמר:

„למה לא תחפז, אדוני, להשיב בעצמך את הכסף?“

„כפי שאמרתי לך כבר אדוני, בא הצרור הזה באורה פלא לודי, לא אדע אם הובא אלי מאיש יהודי או נוצרי. הרובל העני אשר רק עליו מתח בית-המשפט את קו החשד בטח לא הביאו אלי, כי אסור זה שבועות אחדים בכלא. אפשר הוא כי איזה נוצרי השליך את הצרור אל חדרו כדי לגולל את האשם על איש יהודי, לוא מסרתי אני בעצמי את הכסף או הצליח חפצו בידו, ואם תשיבהו אתה אדוני לא יהיה כזאת. ויען כי סודות-הוודוי קדושים הם גם לבית-המשפט על כן לא ישאלו אותך באיזה אופן בא הצרור לידך.“

„הנך, אדוני באמת איש חכם. אולם דבר אחד שכחת והוא כי נקצב פרס של חמש מאות כסף להאיש המשיב את הצרור, השכר הזה ינתן לי ואם השבת אתה את הכסף או קבלתיו, בשים לב לזה אבקשך כעת לגמור בדעתך מה לעשות כי לא אחפז להפיק תועלת מטעותך.“

„אדון נכבד! אודות זה לא חשבתי באמת כי לפי חוקי תורתנו אסור לנו לקבל שכר השבת-אבודה. על כן לא יכולתי לקבל את הפרס של חמש מאות כסף אם גם החזרתי בעצמי את הכסף אל בית-המשפט.“

אשת חיל

„זה הוא חדש בעיני“ ענה הכומר בהשתוממות.

„כזאת יענה לך כל יהודי מרחובי-היהודים אם תשאלהו. אבל אם גם מותר היה לקבל את הפרס לא יכולתי לקבלהו בנפש חפצה, כי עוד ביתר שאת היה חושדים את בן-דתי הסובל גם בלי זה הרבה לרגלי משפטי-קרומים, לא, לא פעם אחת כי גם עשר פעמים הייתי מוותר על הפרס במקרים כאלה. אבל המסכה הזאת לא תוכל לעצרך, אדוני להשיב את הכסף ולקבל את הפרס בצדק וביושר.

„לא אדע באמת על מה אתפלא ביותר על אי אהבת עצמך או על חכמתך כי נבינות. אולם אני אשוב עוד היום את הכסף ולשום איש לא יודע ממי לקחתיו. הסבת לעשות אדוני.“

הכומר הטוב שמר את מוצא שפתיו. אחרי עבור שעה אחת היה כבר הצרור בירי סקורי בית-המשפט אשר נוכחו עתה לדעת כי אסרו את יעססעל שלא-בצדק. שמעון שולח תיכף חפשי לנפשו וימהר הביתה. כל האנשים שפגשוהו בהרחוב ברכוהו וילוחו והוא הלך והתקרב אל ביתו כמו בתהלוכה-בסך.

ער שעה מאוחרת בלילה באו אנשים רבים לבקרו ויביעו את שמחתם כי כבר חפשי הנהו וכי הוא וכל בני-הקהלה נקיים מהחשד אשר רבץ עליהם במשך שני שבועות.

כחצות הלילה נשאר יעססעל בפעם הראשונה בדר עם אשתו, ותספר לו את כל אשר קרה, כאשר גמרה אשת-החיל את ספורה ענה שמעון:

„אנכי נותן שבח והודיה לדי שכבר חפשי הנני, וכי כבר כה נענשתי קשה על עוני עד כי אוכל לקוות כי נקי הנני לדי ולאנשים. אולם תודה רבה ואתה לך, אשתי הוקרה, על אשר לא השכנת באהלי עולה. כאשר שבתי הביתה וכל אנשי הקהלה ברכוני, — או לא ידעתי עוד בכבוד אם החזרת את הכסף, — חרפה שברה במעט את לבי. אבל איך שעלה בירי הרב להשיב את הכסף בלי שיהשר יהודי אחר — היתה היא לי.“

„איך שיהיה“ שמעה אותו אשתו בדברים „עליך ללכת בעצמך אל הרב להצדיק לפניו את מעשנו ולהודות לו; וכל היות כי יודע לך איזה דבר נכבד בנידון זה. בשעה העשירית בבקר תלך אליו ואו לא תפריעהו בודאי ממעשיו.“

ביום המחר הלך יעססעל בשעה הקבועה אל הרב, אשר ברכהו לרגלי צאתו מאפלה לאורה. כאשר חפץ יעססעל לספר להרב את כל המקרה, דפקו על הדלת, ולתמוהנם הגדול נכנס החדרה ראש בית-הנזירים ריינהאלד.

„עלי היה“ החל הכומר הטוב לרבר „לבקרך, כאשר גם אתה בקרתני, אולם אינני מביא לך סך גדול כזה, שאתה הבאת לי אדוני, ואת חמש מאות הכסף שקבלתי זה עתה אני מביא אליך באשר בצדק ובמשפט רק שלך הם.“

„אדון נכבד“ ענה הרב „המעשה הנחרר הזה ישים עטרת תפארת על נפשך הזה, אבל כפי שאמרתי לך“. כבר לא אקח את הכסף. שמעון „אמר הרב: והסב את פניו אל יעססעל“ המותר ליהודי לקבל שכר השבת-אבידה?

אבל טרם הספיק יעססעל — אשר ידע כבר עתה מכל הנעשה — לענות אמר הכומר:

„האם זה הוא האיש העני והאומלל אשר בטעות נחשד משך עת רבה כו?“

וכאשר ענה על זה הרב בחיוב הוסיף הכומר לדבר :

„הנני מציע לפניך אדוני את ההצעה הזאת. אתה לא תחפוץ לקחת את חמט מאות הכסף וגם אני גמרתי בדעתי שלא אקח אותם. האם לא טוב היה לתת את הכסף לאיש הנאסר בלא צדק בהכלא? הוא יוכל לערוך לו בהכסף הזה עסק הגון, לחדול מלהיות רובל, ולהחיות עוד מהאסון שבא עליו. הנני מכיר במכטיך, אדוני הרב, כי תסכים על הצעתי. הא לך את הכסף יעסעל, ישלח לך ד' ברכה בכל מעשי יריך!“

בדברו הרברים האלה אחז הכומר במקלו וכובעו, לקח פרידה מהם וימהר לצאת, שלא יתנגד שמעון לחפצו.

וכאשר נשאר יעסעל עם הרב בהחדר הניח הראשון את הכסף על השלחן ויאמר :

„אני לעולם לא אוכל לקחת את הכסף הזה כי הוא נתן לי בטעות. בעד הצער שסבלתי בישבי בכלא לא אוכל לדרוש שלומים כי אשם הנני. הייתי — והנני הננב.“

עתה ספר להרב את כל המקרים עם פרטיהם שקרו, אשר אנחנו כבר נדע אותם. הוא בכה והתייפה, עד כי בקש הרב את שמעון שימשול ברוחו, כדי שלא תקשיב אוזן איש נכדו דבר — מה מהמקרים האלה.

כאשר גמר יעסעל את ספורו אחז הרב בהתרנשות ביד המתחרט אשר לבו התמוגג בבכי ויאמר :

„יעסעל, אתה לא היית ואינך ננב. לשוננו הקדושה תכדיל בין ננב תמידו ובין איש שגנב רק פעם אחת. את הראשון תכנה בשם ננב ואת השני בשם גונב. אתה היית לננב אם הוספת ללכת על הדרך הזו. הנך איש מלומד ותלמיד חכם אשר עליו אמרו חז"ל שאם עבר עבירה בלילה אל ירהרו אחריו ביום כי בודאי עשה תשובה, כלומר גמר בדעתו לשוב מדרך הרעה. חז"ל יורו אותנו במסכת חגיגה כי מי שעבר עבירה ומתחרט יסלה ד' מיד, את עונך מחל לך ד' תיבה, עוד טרם שאסרו אותך בכלא. אבל חז"ל עוד ירחיקו ללכת ואומרים (ברכות דף י"ב ע"ב): כל העושה דבר עבירה ומתבויש בו מוחלין לו על כל עונותיו. הבושה ציר הנאמן של האיש והצדק, תפאר ותשפר את כל מעשינו הרעים, בלי להגביל את פעולתה רק על העון האחרון שעליו נתבויש האדם, הבושה הוא סימן טוב כי נתחרט על כל פשענו, ומעשינו הרעים, למפרע. טהרת לבך שבה אליך בעזבה אותך רק על לא ארוכה. הודה לד' כי נתן לך אשת-חיל כזו שלא נתנה אותך, שיכשלו רגליך בשעת הנסיון, וקח את הכסף בלי לחשוב הרבה. אל תספר לשום איש כי יש לך סך גדול כזה, ובאווה אופן בא לירך. חכמת אשתך עמדה לך בעור ד', ואתה מחה נא את דמעותיך מעל עיניך ורחוץ את פניך. מהיום והלאה תוכל להיות בלב שומח ובוטח כי הימים יבואו יהיה טובים בערך מהימים שעברו. הקביה לא יעשה גם כזה לאיש אשר לא זכה ואת במעשיו. והנני מברך אותך בהכרעה שברכו הקוצרים את בועז: „ד' עמך גבור החיל ועתה לך לשלום!“

בלב מלא תודה נשק יעסעל את יד הרב הוקן ושב אל ביתו מלא עליוות החיים. חמשים כסף נתן להכומר לחלקם בין נוצרים עניים.

הכומר הזקן והטוב הודיע ליעססעל כי נחוצה לו כעת אדרת-ישער חדשה, ואם
 יערוך לו יעססעל בית-מסחר של אדרתות-ישער או יהיה הוא הקונה הראשון.
 שמעון יעססעל שמע לעצתו. בהשתדלות הכומר רכש לו יעססעל עד מהרה
 חונדקונים גדול ואחרי שנים אחדות היה לבעל הזון עתק. נכדיו וניניו חיים כעת
 פזורים בקהלות שונות, וזוכרים לברכה את אביהם הזקן אשר לפני מותו ספר את כל
 המאורע לבניו.

